

SAMMANFATTNING:

Sedan den arabiska våren bröt ut har rapporter om etniskt och religiöst motiverat våld strömmat in från Mellanöstern och Nordafrika. Toleransen gentemot

minoriteter förefaller ha försämrats efter att protesterna tog sin början. Omvärldens reaktion på denna rapportering är emellertid sparsam. Glädjen och upprymdheten över den arabiska vårens framgång tycks blockera en reaktion på

dess bakslag. Denna rapport lyfter fram de problem som nu följer i den arabiska vårens spår. Tilltagande antisemitism och en försämrad situation för de kristna är oroväckande tendenser som bör tas på allvar.

Hatets vår: Om intoleransen mot minoriteter i Egypten efter den arabiska våren

AV: KATARINA TRACZ

Bland försäljarna på Tahrirtorget i Kairo kan man hitta allt det senaste. Platsen, där protesterna som för mer än ett år sedan tvingade bort Hosni Mubarak från makten började, har blivit en symbol för den arabiska våren. I försäljningsstånden kan man bland annat köpa idolbilder med revolutionshjältar; Usama Bin Laden är ett populärt motiv, men ett annat välbekant ansikte konkurrerar med Al-Qaidas grundare: Adolf Hitler. Utöver dennes porträtt finns Mein Kampf till salu, och affärerna går bra.

Kairo, oktober 2011: Minst 25 kopter dödades och över 200 skadades i samband med en protestaktion. Demonstrationen ägde rum efter att en koptisk kyrka bränts i byn Al-Marinab. Dödsoffren bestod främst av demonstranter som ville visa sin frustration över att en sådan händelse ägt rum i det nya Egypten.

Berättelsen om den arabiska våren skulle kunna vara en perfekt story: I land efter land störtas tyranner av

ett demokratitörstande folk. Förtryck avskaffas, fria val införs. Historien är så fulländad att vi vill låta den ta slut här. Samtidigt är ovanstående observationer också delar ur verkligheten i dagens Egypten, ett av de länder där den arabiska våren fick störst efterverkningar. Viljan att se ett lyckligt slut får inte låta oss bortse från dessa händelser.

Denna rapport tar avstamp i en av de grundläggande förutsättningarna för en fungerande demokrati: respekten för minoriteters rättigheter. Utgångspunkten är att ingen sann demokrati kan utövas om inte principen om att människors rättigheter, oavsett religionstillhörighet eller etnicitet, skyddas. Ett land där en majoritet, trots folklig förankring, väljer att systematiskt förneka en minoritet dess rättigheter kan alltså knappast klassas som demokratiskt.

Sedan den arabiska våren bröt ut har rapporter om etniskt och religiöst motiverat våld och en till synes försämrad

situation för minoriteter strömmat in från Mellanöstern och Nordafrika (MENA). Det är omöjligt att låta ett enskilt land representera MENA, regionen är alltför mångfacetterad. Denna rapport fokuserar på situationen i Egypten – en stormakt som med sina dryga 80 miljoner invånare har regionens största befolkning. Har toleransen samt den övergripande situationen för minoriteter försämrats efter den arabiska våren? Rapporten utgår från två grupper: judar och kopter.

Sedan ett par decennier kan judarna i Egypten knappast kallas för minoritet. På grund av omfattande antisemitism har gruppen successivt trängts undan och är i dag i princip obefintlig. Antisemitismen har emellertid inte minskat. Inställningen till judar handlar om acceptansen för en avvikande grupp och är därför en viktig måttstock på den demokratiska utvecklingen efter 2011.

Kopterna, som är majoriteten av Egyptens kristna, är landets största

minoritet. Muslimer och kopter har levt sida vid sida i hundratals år och spänningarna mellan dem har varierat med tidsandan. De senaste decennierna har gruppen dock haft det svårt. Rapporter från tiden efter revolutionen visar på etniskt och religiöst motiverat våld och sammandrabbningar där främst kopter fallit offer. Situationen för Egyptens största minoritet är ytterligare en indikator på respekten för minoriteters rättigheter.

I och med segrarna för islamistiska rörelser efter revolutionen har orosmoln dykt upp för ytterligare en grupp: kvinnorna. Huruvida kvinnors situation försämrats är en viktig aspekt av demokratiutvecklingen, men denna rapport har etniska grupper som sin utgångspunkt. En analys av kvinnors ställning i den arabiska vårens efterföljd kräver en egen studie.

Sedan faraonernas tid har judar levt i Egypten, periodvis som aktiva landsmän, i andra tider som andra klassens medborgare

Inställningen till judar

I dag är judarna i Egypten så få till antalet att de inte kan benämnas som en minoritet. Den judiska befolkningen beräknas bestå av ett dussintal till ett hundratal individer, varav de flesta döljer sin judiska identitet. Så har det inte alltid varit. Judarna har en lång historia i Egypten, och har i varierande grad accepterats av samhället.

Sedan faraonernas tid har judar levt i Egypten, periodvis som aktiva landsmän, i andra tider som andra

klassens medborgare. Början av 1900-talet utgjorde en slags guldålder för de egyptiska judarna. Under denna period betraktades de som egyptier som deltog aktivt i politik och handel. Ett antal faktorer ledde till att judarna åter hamnade i onåd i mitten av 1900-talet: dels växte den sionistiska¹ rörelsen sig starkare, dels påverkades samhällsklimatet av andra världskriget och nazisternas anti-judiska propaganda. En annan faktor som intensifierade den antisemitiska diskursen var framväxten av islamistiska grupper så som Muslimska brödraskapet (MB). Sayyid Qutb (1906–1966) betraktas fortfarande som den historiskt kanske viktigaste ideologen inom MB. Enligt Qutb hade judarna uppfunnit ämnen som filosofi och sociologi för att demoralisera världen samtidigt som han menade att de styrde världens medicin- och kaffehandel.² När antisemitismen i Egypten eskalerade koncentrerades den framförallt till MB, samt till de ultranationalistiska kretsarna kring partiet Unga Egypten.³

Med staten Israels bildande 1948 exploderade de antisemitiska strömningarna i Egypten. Frustrationen och hatet som tidigare riktats mot sionismen kom successivt att riktas mot judarna som religiös och etnisk grupp. Kriget mellan Israel och Egypten i kombination med president Nassers panarabiska politik gjorde det i prak-

tiken omöjligt för judar att fortsätta leva normala liv i Egypten. Efter ett antal pogromer samt införandet av starkt diskriminerande lagar hade den judiska minoriteten få andra alternativ än att emigrera.⁴

Det saknas officiella siffror för storleken på Egyptens judiska minoritet historiskt. En uppskattning är att det levde mellan 75 000 och 80 000 judar i Egypten under det tidiga 1900-talets guldera.⁵ Sedan dess, och framförallt åren efter 1948, har i princip hela den judiska befolkningen lämnat landet.

Antisemitism i Egypten efter Arabiska våren

Innan vi går in på hur den arabiska våren påverkat inställningen till judar bör någonting nämnas om kopplingen mellan antisionism och antisemitism i Mellanöstern. Det är möjligt att vara antisionist utan att vara antisemit. Att kritisera sionismen, staten Israel och dess politik är inte logiskt länkat till en diskriminerande hållning mot judar. I MENA tenderar dock dessa två skilda företeelser att förenas. Konflikten mellan israeler och palestinier framställs ofta som en konflikt mellan judar och araber. Israeliska angrepp på palestinier ses som angrepp mot alla araber. När ilska och frustration över konflikten uttrycks i MENA riktas denna därför lika ofta mot Israel som mot judarna som etnisk grupp. Antisionism i Mellanöstern yttrar sig därför ofta i antisemitiska termer.

Fientlighet mot judar är inget nytt fenomen i Egypten. Sedan protesterna

1 Mer läsning om Sionism i "Sionismen: en antologi" av Eli Göndör och Patrik Öhberg, Atlantis, 2009

2 Göndör "Sådant är det muslimska brödraskapet"

3 Benin 1998: 61

4 Ibid: 64-70

5 Ibid: 2

nådde Tahrirtorget i januari 2011 har dock våldsamma händelser och en protestretorik som uttrycker en starkt hatisk attityd mot Israel och judar tagit plats i det postrevolutionära landskapet. Frågan om huruvida den arabiska våren inneburit att antisemitismen i Egypten ytterligare förstärkts blir allt mer relevant. Innan vi berör det bör emellertid ett antal aspekter av den egyptiska antisemitismen diskuteras.

Likt många andra länder i regionen har Egypten länge präglats av statsstyrd antisemitism. Av skilda orsaker har regimer underblåst antisemitiska känslor som politisk maktstrategi. Att rikta ilska och hat mot Israel, judarna och väst har varit en strategi för att enklare flytta uppmärksamheten från regimernas eget vanstyre.

Vårt att lägga märke till är att mycket av den antisemitiska retorik som förekommer i Mellanöstern är importerad från Europa.

Vårt att lägga märke till är att mycket av den antisemitiska retorik som förekommer i Mellanöstern är importerad från Europa. Judarnas status i arabvärlden försämrades på allvar först under 1800- och 1900-talet. Under denna period skedde en import av idéer och tankemönster som är karakteristiska för europeisk antisemitism, men som tidigare var okända i den muslimska världen. Dagens egyptiska antisemitiska diskurs, med bland annat konspirationsteorier, nedvärderande

karikatyrer och teorier om judarnas inneboende ondska, härstammar alltså från Europa.⁶

Ytterligare ett faktum som inte går att bortse från då den egyptiska antisemitismen diskuteras är att Egypten befann sig i krig med Israel från 1948 till 1979. Oavsett vad man anser om kriget och skuldbördan utgör det en historisk händelse som påverkat mentaliteten hos såväl egyptier som israeler. Trots att Egypten (med Camp David-avtalet 1978) blev det första arabland som erkände staten Israel har kriget och Mellanösternkonflikten lämnat en känsla av kränkning hos många egyptier. Istället för att rikta denna upplevda förödmjukelse mot staten Israel har känslorna spillt över på judarna som folk.⁷

Ett påtagligt exempel på antisemitism i och med den arabiska våren finner man på demonstrationernas affischer och plakat. Förutom demokratiska slagord och krav på Mubaraks avgång innehöll plakaten på Tahrir, liksom på andra håll där protesterna ägde rum, ofta bilder. Flera medier har uppmärksammat hur demonstrationsplakaten ofta hade en starkt antisemitisk prägel. Rapporten *Antisemitism Worldwide 2011* från Kantorcentret vid Tel Avivs universitet belyser samma fenomen.⁸ Exempelvis föreställer många affischer porträtt på Hosni

6 Lewis 1997: 126

7 Benin 1998: 62

8 Rosenthal "Die Welt Sees No Anti-Semitism", Rosenthal "Democracy or Jew-Hatred? More Evidence of Anti-Semitism at the Egypt Protests" och Webman "Antisemitic manifestations and expressions against the background of the Arab Spring": 31

Mubarak med Davidsstjärnan inristad i pannan eller över ögonen. Att Mubarak var judarnas marionett tycks ha varit en vanlig föreställning som gestaltades på ett flertal affischer. Ett annat bildexempel visar hur en docka, föreställande Hosni Mubarak med en Davidsstjärna ritad på slipsen, hängs på Tahrirtorget. Gestaltningar av den onde diktatorn som judisk spion eller israelisk marionett var vanligt förekommande. De antisemitiska demonstrationsplakaten och det faktum att Hitlers bok *Mein Kampf* finns att köpa i stånden på Tahrir bekräftar bilden av att antisemitismen fördjupades i och med den arabiska våren.

Framgångarna för islamistiska partier i de Egyptiska parlamentsvalen är ytterligare en faktor som vid första anblicken ger stöd åt bilden av framväxande antisemitism. I parlamentsvalen i december 2011 fick två islamistiska partier tillsammans över 70 procent av rösterna. Det Muslimska brödraskapets etablering *Freedom and Justice Party* (FJP) är en milstolpe i Egyptens historia. Med 47 procent av rösterna i parlamentsvalet har brödraskapet etablerat sig som den överlägset starkaste politiska kraften i Egypten.

Som nämnts har MB länge präglats av en påtagligt antisemitisk ideologi. Så sent som två år innan protesterna i Kairo bröt ut hävdade den välkände Yusuf Al-Qaradawi, en av rörelsens främste teologer, att förintelsen var rättfärdig samtidigt som han uttryckte förhoppningen att fler folkmord skulle drabba judarna:

"Throughout history, Allah has imposed upon the Jews people who would punish

them for their corruption ... The last punishment was carried out by Hitler. By means of all the things he did to them – even though they exaggerated this issue – he managed to put them in their place. This was divine punishment for them ... Allah willing, the next time will be at the hands of the believers”

Al-Qaradawi i ett inslag på Al-Jazeera TV

Ytterligare exempel på antisemitisk retorik inom MB återfinns i slagorden på organisationens möten. Den 25 november 2011, under ett MB-möte med syftet att främja kampen mot ”Jerusalems judaisering”, ropades slagord som ”Tel Aviv, domedagen är här!” och löften om att ”... en dag döda alla judar”.⁹ Sådan retorik har i decennier varit utmärkande för MB, som ofta betraktas som en moderat islamistisk rörelse.

FJP:s politiska plattform ger ytterligare skäl att förvänta sig intensifierad antisemitism och anti-sionism. Plattformen framhåller behovet av att ”... konfrontera den aggressiva och expansionistiska sionismen” samt hävdar att alla fredsavtal med Egypten enbart bör gälla om de bekräftas av folkviljan i en folkomröstning.¹⁰ Det senare kan ses som en direkt referens till Camp David-avtalet och tolkas som att FJP vill ompröva relationerna till Israel.

Salafisterna, vars politiska parti Al-Nour nådde drygt 24 procent

9 Robert S. Wistrich, “Islamist hatred for Jews”

10 Ibid.

11 Diehl “Findings on Sectarian Violence and the Exacerbation of anti-Semitic Discourse in the Aftermath of the Revolution in Egypt”: 5

Figur 1. Stöd för Hamas

	Positivt inställd	Negativt inställd	Vet ej
Jordanien	47%	50%	3%
Egypten	45%	51%	4%
Palestinska territorium	42%	56%	2%
Västbanken	47%	51%	2%
Gazaremsan	34%	65%	2%
Libanon	34%	64%	2%
Indonesien	33%	34%	33%
Pakistan	13%	14%	73%
Turkiet	10%	70%	21%

Källa: Pew Global Attitudes Project: “Arab Spring Fails to Improve U.S. Image”: 27

av rösterna i parlamentsvalet, utgör den andra starka islamistiska kraften i Egypten. Salafisterna står för en hårdför tolkning av islam och dess inflytande på samhällslivet. I grund och botten har Salafisterna en negativ syn på politiskt engagemang, då det tvingar dem att kompromissa med sina religiösa övertygelser. Givet de pågående omvälvningarna i Egypten har de dock valt att ta del av och forma det nya politiska landskapet.¹² Al-Nour har en kort utrikespolitisk doktrin som, med en särskild referens till Israel, framhåller att Egypten låtit sig utnyttjas av ”små och fientligt sinnade länder”.¹³

En händelse som fått symbolisk innebörd för Israelhat som spiller över i våldsam antisemitism är stormningen av den israeliska ambassaden i september 2011. I samband med stormningen tvingades den diplomatiska styrkan och ambassadpersonalen att lämna landet, och kunde ersättas först flera

12 Ibid: 4

13 “Al-Nour Party”, Jadaliyya

wmänader senare i december samma år.¹⁴ Den våldsamma attacken, som föregåtts av demonstrationer med tusentals deltagare, var en reaktion på att israeliskt stridsflyg dödat fem egyptiska poliser vid Gazaremsan i augusti 2011.¹⁵ Bland demonstrationsplakaten förekom hakkors samt slogans som ”En nation för en ny förintelse” och ”Vi kommer inte att exportera gas, vi kommer att bränna er med gas”.¹⁶

Egyptiernas inställning till judar och staten Israel skulle kunna avläsas ur befolkningens sympati för det militant islamistiska Hamas, vars uttalade syfte är att utplåna staten Israel. 45 % av egyptierna är positivt inställda till Hamas medan 51 % har en negativ uppfattning om organisationen. Siffrorna tydliggör ett skifte av attityder

14 “New Israeli ambassador to arrive on Monday” Egypt independent

15 “Israels ambassad stormades” Dagens nyheter

16 Webman “Antisemitic manifestations and expressions against the background of the Arab Spring”: 31

jämfört med för två år sedan, då 52 % var väl inställda till organisationen samtidigt som 44 % hade en negativ uppfattning. Trots detta hör Egypten till de länder där Hamas är mest omtyckt. I hela MENA-regionen är det enbart i Jordanien som organisationen har större stöd.¹⁷

Några aspekter bör vägas in vid tolkningen av dessa siffror. Det finns ingen given koppling mellan antisemitism och stödet för Hamas. Å ena sidan är det möjligt att delar av Egyptens befolkning har antisemitiska föreställningar utan att koppla dem till Israel/Palestina-konflikten. Å andra sidan kan det faktum att Egypten under lång tid befunnit sig i krig med Israel ha ökat sympatierna för Hamas, som bedriver ett konstant krig mot staten Israel. Ett sådant stöd bör ses som rent politiskt och behöver alls inte vara kopplat till antisemitiska föreställningar. Till syvende och sist bör det poängteras att majoriteten av Egyptens befolkning ändå har en negativ uppfattning om Hamas.

Ökad antisemitism eller samma mönster som tidigare?

Den hätska protestretoriken, det ökade inflytandet för antisemitiska rörelser som MB och det allmänt intensifierade hatet mot Israel ger en dystert bild av attityderna mot judar i det postrevolutionära Egypten. Tillsammans tyder dessa företeelser på att antisemitismen i Egypten förstärks i och med den arabiska våren. Men det finns också faktorer som försvagar en

17 Pew Global Attitudes Project: "Arab Spring Fails to Improve U.S. Image": 27

sådan slutsats. Dels saknas empirisk data som stärker att antalet antisemitiska företeelser faktiskt ökat sedan protesterna bröt ut, dels har framväxten av demokratiska institutioner i samhället, med skydd för organisations- och yttrandefrihet, lett till att tidigare förtryckta åsikter nu kan exponeras offentligt.

Antisemitismen i Egypten har varit närvarande i samhället i olika grad under lång tid. Sedan 1948 har antisemitismen emellertid varit så pass påtaglig att den blivit en del av den nationella diskursen.¹⁸ Visserligen var Hosni Mubarak en uppmuntrare av antisemitisk retorik; liksom flera andra makthavare i MENA använde han judarna och Israel som syndabock.¹⁹ Efter hans fall har utrymmet för alla typer av åsikter, inklusive antisemitiska sådana, ökat markant. Eftersom organisationsfriheten under Mubarak var begränsad tilläts inte antisemitiska grupper att verka fritt. Exempelvis befann sig majoriteten av MB:s ledare antingen i fängelse eller i exil under hans styre. Efter revolutionen släpptes eller återvände de, nu med möjligheten att genom ett organiserat brödraskap öppet framföra sina redan etablerade åsikter.²⁰

En annan relevant aspekt är det

18 Dr Said Sadek, intervjuad i Kairo, 13 februari 2012

19 Goldberg "Praise Arab Spring, Except for Anti-Semitism"

20 El Dahshan, "The Revolution was not about Israel"

"Muslim Brotherhood's Open Hostility To Israel Could Play Destabilizing Role In Egypt And Region", Dr Ishak Ibrahim från EIPR, intervjuad i Kairo 1 mars 2012

allmänt försämrade säkerhetsläget. Före protesterna betraktades polisen som korrupt, brutal och ineffektiv. Polismakten hade kommit att bli en symbol för maktens tyranni.²¹ Under och direkt efter revolutionen drog sig polisen undan och ersattes av militären, som saknade träning för polisiära ärenden. Vakuumet i säkerhetssituationen har gjort att våldsamheter (som stormningen av den israeliska ambassaden) lättare kunnat äga rum.

Trots att tonen mot Israel blivit skarpare och de mäktigaste politiska partierna, FJP och Al-Nour, är öppet fientliga mot Israel tror få bedömare att freden med Israel kommer att brytas. Dels påstår både MB och Salafisterna att de vill behålla fredsavtalet med justeringar, dels är ingen inflytelserik politisk aktör i Egypten beredd att inleda ännu ett krig med Israel. Det är också troligt att Egyptens relation till USA spelar roll. Historiskt har USA sedan början av 1970-talet haft en god relation till Egypten, som bland annat innefattat ett omfattande militärt bistånd. Givet USA:s starka band till Israel har alla parter i Egypten anledning att tänka en extra vända vid övervägandet att inleda krig med Israel.

Även om antisemitism är ett välbekant fenomen i Egypten är den senaste tidens händelser extraordinära. Oavsett om de representerar en ändrad inställning till judarna och Israel el-

21 Knell "Egypt's Police Still in Crisis After Revolution"

"Overview of main trends" i "Antisemitism Worldwide 2011 General Analysis": 4

Även om antisemitism är ett välbekant fenomen i Egypten är den senaste tidens händelser extraordinära.

ler beror på ökad organisations- och yttrandefrihet samt på ett försämrat säkerhetsläge, är det antisemitiska uttrycket mer våldsamt nu än före revolutionen.²² Liksom rapporten *Anti-semitism Worldwide 2011* framhåller är det antisemitiska debattklimatet påtagligt, trots svårigheterna att göra empiriska mätningar.²³

I vad som framstår som en enhetlig fientlighet mot Israel och judarna väljer ett par grupper att fördöma antisemitismen. The Egyptian Union of Liberal Youth, som grundades 2009, är en sådan. Bland organisationens förslag på hur man ska bekämpa samhällsproblem i Egypten är antisemitismen inkluderad.²⁴

Situationen för kopter

Historiker bedömer att den koptiska kyrkan bildades år 68 då dess grundare, evangelisten Sankt Markus, begravdes i Alexandria. Under tiden då Egypten var en del av Romarriket var den koptiska kyrkan inte erkänd. Det var först under 400-talet, under den kristne kejsaren Konstantin, som den koptiska kyrkan fick officiell status och dess anhängare en mer dräglig tillvaro. I mitten av 600-talet, i och med den bysantinska invasionen, kom kopterna

återigen att utsättas för förföljelser. Under flera århundraden levde gruppen under förtryck och förlorade successivt allt fler anhängare.²⁵ Det var först från och med mitten av 1800-talet som kopternas situation återigen började förbättras. Första halvan av 1900-talet var för kopterna, liksom för judarna, en guldålder. Denna liberala epok nådde dock sitt slut i och med Nassers panarabiska socialism.

Under Mubaraks styre utsattes kopterna för omfattande diskriminering. Bland annat gjorde hans regim det oerhört svårt att konvertera till kristendomen. Fängsling och tortyr var vanliga behandlingar av muslimer som försökte ansluta sig till den koptiska kyrkan.²⁶

Det saknas officiella siffror över den koptiska gruppens storlek i Egypten. Enligt de flesta uppskattningar rör det sig om 10 procent av landets befolkning, det vill säga cirka 8 miljoner människor.²⁷

Kopters situation efter revolutionen

Egyptens kristna har levt sida vid sida med muslimerna under många århundraden. Motsättningarna dem emellan har varierat med tidsandan. Under det senaste decenniet har emellertid inslagen av etniskt och religiöst motiverat våld förvärrats och blivit mer frekventa. Egyptian Initiative for Personal Rights, EIPR, rapporterar om 53 fall av sådana våldsincidenter

mellan januari 2008 och januari 2010. De flesta av dem var riktade mot kopter och utförda av muslimer.²⁸

Sedan Mubaraks avgång har flera medier uppmärksammat vad som framstår som ett ökat våld mot kopter. Det svåraste fallet rapporterades i samband med våldsamheterna mellan polis och koptiska demonstranter i Kairo den 9 oktober 2011. Händelsen, som kommit att kallas Masiromassakern, resulterade i att mer än 200 personer skadades och minst 25 dog (vissa källor hävdar att dödssiffran var högre).²⁹ Den utlösande faktorn till protesterna var en attack mot en koptisk kyrka, medan våldsamheterna påstås ha brutit ut när demonstrationståget möttes av skarp eld från polisen.³⁰ Att incidenten kallas för Masiromassakern beror på att den ägde rum i närheten av Masiro, det statliga TV-huset i Kairo.

I efterspelet av den tragiska händelsen blev kopternas situation en global nyhet. Inte minst militären och övergångsrådet (SCAF) har fått ta emot internationell kritik för sitt passiva, och ibland till och med aktiva, agerande i attackerna.

Men det är fler våldsfall än det vid Masiromassakern som väcker misstankar om att kopternas situation försämrats efter revolutionen. Den händelse som utlöste protesterna den 9 oktober utspelades i byn Al-Marina.³¹

22 Shefler, "Arab Spring sees rise in anti-Semitism"

23 Webman "Antisemitic manifestations and expressions against the background of the Arab Spring": 31

24 Ibid: 37

25 "An Overview of the Coptic Christians of Egypt"

26 Inboden "Religious freedom in Egypt"

27 Dr Ishak Ibrahim, intervjuad i Kairo 1 mars 2012

28 Ibid.

29 Neild, Shenker "Cairo clashes leave at least 24 dead"

30 Ibid.

Tadros "Egypt's Bloody Sunday"

31 Ibid.

Den 30 september uppmuntrade en lokal salafistisk iman i samma by en muslimsk folkmassa till att bränna byns delvis renoverade kyrka och att attackera dess medlemmar. Istället för att för att agera mot våldet valde den lokale guvernören att skuldbelägga de koptiska offren. Kopterna fick skylla sig själva eftersom deras kyrka saknade giltigt renoveringstillstånd, menade guvernören, som själv tidigare utfärdade ett giltigt renoveringstillstånd åt kyrkan.³² Ett annat exempel på etniskt och religiöst baserat våld mot kopter ägde rum i maj samma år. Då dödades 12 människor i våldsamheter som bröt ut mellan kopter och muslimer efter ryktesspridning om att en tidigare koptisk kvinna hölls fången efter att ha konverterat till islam.³³

Vid sidan av våldet har SCAF infört en ny lag som direkt diskriminerar kopter. Enligt den förra egyptiska konstitutionen var alla medborgare formellt lika inför lagen, oavsett religion eller etnicitet. Vid genomförandet av omfattande ändringar i den befintliga konstitutionen i mars 2011 valde SCAF att behålla denna paragraf men lade till en lag som diskriminerar kopter vad gäller arvs- och äganderätten.³⁴ Till detta kan man addera en lag från 1930 som i princip omöjliggör lagligt byggande av kyrkor samt det faktum att brott mot koptiska kyrkor och koptisk egendom sällan blir

32 Werthmuller "Getting Away With It: Egypt's Religious Minorities Need the Rule of Law"

33 Neild, Shenker "Cairo clashes leave at least 24 dead"

34 Diehl, Tarkowski Tempelhof 2011: 1

Figur 2. Föregångsland för religionens inverkan på politik, Saudiarabien eller Turkiet?

	Turkiet	Saudiarabien	Varken eller
Egypten, våren 2012	17%	61%	22%

Källa: Pew Global Attitudes Project: "One Year Later... Egyptians Remain Optimistic, Embrace Democracy and Religion in Political Life": 17

ordentligt utredda. Human Rights Watch, som genomför en omfattande bevakning av människorättsläget i Egypten, rapporterar om rättegångar efter Mubaraks fall där åklagaren inte ens förhört de åtalade, trots löften om att stoppa straffriheten för etniskt och religiöst baserat våld mot kopter.³⁵

Dessa nya och gamla regler bidrar tillsammans med det selektiva rättsutövandet till en juridisk diskriminering av kopterna, som förvärrats efter revolutionen.

Om majoriteten av Egyptens befolkning får sin vilja igenom kan religiösa minoriteternas rättsliga situation försvåras ytterligare. 60 % av egyptierna anser att lagstiftningen i strikt mening bör utgå från Koranen medan 32 % menar att lagstiftning bör baseras på islamiska värden och principer men inte strikt utgå från Koranen. Att lagstiftning inte bör influeras av Koranen är en åsikt som enbart 6 % av landets befolkning delar.³⁶ Egyptierna vill uppenbart att islam ska spela en stark roll i utformningen av politiken. På frågan om vilket av länderna Saudia-

35 "Egypt: Don't Cover Up Military Killing of Copt Protesters"

36 Pew Global Attitudes Project: "One Year Later... Egyptians Remain Optimistic, Embrace Democracy and Religion in Political Life": 17

rabien och Turkiet som borde utgöra en förebild för religionens inverkan på politiken svarar 61 % att Saudiarabien är ett föregångsland. 17 % väljer det mer sekulära Turkiet som ett föredöme, medan 22 % anser att inget av länderna är en förebild.³⁷

Är kopterna mer utsatta nu än innan revolutionen?

Våldsamheter och diskriminering tecknar bilden av ett nytt Egypten med ökade etniskt och religiöst baserade motsättningar. Offren utgörs främst av den största minoriteten, kopterna.³⁸ En följd med möjligt positiva konsekvenser är att omvärldens blickar nu riktats mot situationen för Egyptens kristna. Kopterna utsattes för förtryck redan under Mubarak, nu uppmärksammas detta av internationella medier. Rapporteringen kring händelser som Masiromassakern ger intrycket av att någonting fasansfullt håller på att hända, och att situationen förvärrats sedan den arabiska våren fick sitt grepp om landet. Det är delvis sant, men liksom vid fallet med antisemitismen är situationen komplex.

En komplicerande faktor är antalet etniskt och religiöst motiverade attacker efter revolutionen. Enligt

37 Ibid: 19

38 Intervju med Dr Sadek, 13 februari 2012

de uppgifter som finns brändes fem koptiska kyrkor ned och ett hundratal kopter dödades under 2011.³⁹ I förhållande till de 53 attacker som ägde rum mellan 2008 och 2010 är det en markant minskning. Attackerna som ägde rum under 2011 var emellertid ovanligt våldsamma och ledde till ovanligt många offer, trots att de var få till antalet. De attacker som riktades mot kopter före den arabiska våren var överlag mindre brutala.⁴⁰ Sett till antalet incidenter har det etniskt och religiöst baserade våldet mot kopter alltså minskat, men det våld som inträffat har haft sådana proportioner att situationen är mer alarmerande nu

Sett till antalet incidenter har det etniskt och religiöst baserade våldet mot kopter alltså minskat, men det våld som inträffat har haft sådana proportioner att situationen är mer alarmerande nu än tidigare.

än tidigare.

Kopterna har i decennier fruktat att etniskt och religiöst motiverade motsättningar skulle öka efter slutet på Mubaraks regim. Rädslan drevs av farhågan för att islamistiska rörelser, som Muslimska brödraskapet och Salafisterna, skulle komma att få mer inflytande den dag då Mubarak ej längre fanns kvar vid makten.⁴¹

39 Ibid, Intervju med Dr Ishak Ibrahim, 1 mars 2012

40 Ibid.

41 Dalrymple, William, "Egypt's Coptic Christians face an uncertain future"

Samtidigt har det funnits en förhoppning om att gruppens rättigheter skulle komma att stärkas under en ny samhällsordning. Det faktum att revolutionen inte förbättrat kopternas situation har därför också medfört en känsla av besvikelse. Dessa paradoxala känslor har fått frustrationen att växa inom den koptiska gruppen.

Orsakerna till det etniskt och religiöst motiverade våldet mot kopter är för övrigt i hög utsträckning de samma som ligger bakom det mer våldsamma antisemitiska uttrycket. Ökat radikalislamistiskt inflytande är en sådan. I april annonserade den koptiska kyrkan att den avbröt sitt deltagande i utformningen av den nya egyptiska konstitutionen eftersom den ansåg att den islamistiska dominansen av processen gjort deltagandet meningslöst.⁴² Kombinationen av detta, den försämrade säkerhetssituationen samt den trevande yttrande- och organisationsfriheten, tycks inte gynna de utsatta.

Den arabiska våren har radikaliserat många grupper: hårdföra islamister har blivit mer extrema och kopterna mer ihärdiga i att hävda sina rättigheter.⁴³ Med dessa spänningar finns i dag fler konfliktytor och ökade förutsättningar för etniskt och religiöst baserat våld än före revolutionen.

Reflektion

Såväl toleransen som den övergripan-

42 Davis, Out of the east, Arab christians are being driven from places where they have lived peacefully for centuries

43 Intervju med Dr Ishak Ibrahim, 1 mars 2012

de situationen för minoriteter tycks ha försämrats efter den arabiska våren. Detta märks såväl i inställningen till judar som i den faktiska situationen för Egyptens minoriteter, med kopterna som det tydligaste exemplet. Eller som Douglas Davis, tidigare senior redaktör för Jerusalem Post, uttrycker det:

"If the test of the Arab Spring was its treatment of minorities, it has failed".⁴⁴

I kölvattnet av den arabiska våren har samtida faktorer givit förnyad styrka åt negativa attityder. Gammalt hat och välkända spänningar göds av en kombination av det säkerhetsvakuum som uppstått, radikaliseringen av flera samhällsgrupper, det ökade inflytandet för islamistiska organisationer samt av den trevande organisations- och yttrandefriheten.

Insikten om att minoriteter fått det sämre innebär inte att den arabiska våren bör betraktas som ett misslyckande. Istället sätter den fokus på vikten av att behålla trycket på demokratiutvecklingen i regionen. Att denna i nuläget hämmas av behandlingen av minoriteter betyder inte att den har avstannat. När demokratiska institutioner väl är på plats kan utrymmet för fri debatt och kunskapsspridning öka. I ett öppet samhälle finns en helt annan möjlighet att tillmötesgå och bekämpa fördomar. Att göra en prognos över utvecklingen är dock mycket svårt.

Flera oberoende faktorer klagör varför intoleransen mot minoriteter

44 Davis, Out of the east, Arab christians are being driven from places where they have lived peacefully for centuries

är så stark i Egypten. Låg utbildning, fattigdom och tidigare statsstyrd hatpropaganda är delar av förklaringen. Därtill är det värt att nämna att intoleransen inte på något vis är unik för denna region. Inte minst i Europa har förföljelser av minoriteter pågått i årtusenden. Att ha förståelse för faktorer som ligger bakom intoleransen betyder dock inte att man accepterar den, den arabiska vårens positiva inslag får inte hindra omvärlden från att se situationen klart och agera därefter. Exempelvis bör biståndsgivande konstrueras så att inga medel går till

öppet intoleranta organisationer. En framtida fråga är omvärldens relation till Egyptens kommande regim, där det öppet antisemitiska Muslimska brödraskapet samt de intoleranta Salafisterna kommer att dominera.

Yttrande- och organisationsfrihet är

grundläggande inslag i demokratiska samhällen. Men hur ställer man sig till när dessa rättigheter medför ett uppsving för ickedemokratiska åsikter och handlingar? Den frågan måste omvärlden, i form av biståndsgivare, betraktare och investerare, ta på allvar.

FÖRFATTAREN:

Katarina Tracz är statsvetare och arbetar som projektledare på Frivärld.

Detta är Frivärlds tredje rapport under 2012.

Tidigare utgivna rapporter och briefings är:

"Lärdomar av den baltiska finanskrisen, 2007 – 2010", Anders Åslund, juni 2011

"Mot oddsens och oligarkerna", Pauls Raudseps, september 2011

"Utvecklingen efter arabiska våren – från kleptokrati till kapitalism?", Susanne Tarkowski, september 2011

"Svensk militär solidaritet kring Östersjön: Tre scenarier", Karlis Neretnieks, oktober 2011

"Europarådet – Reformering eller marginalisering", Göran Lindblad, december 2011

"Presidentvalet i USA: Isolationism på marsch?", Anders Edwardsson, januari 2012

"Yttrandefrihet och demokrati på tillbakagång i Europa", Birgitta Ohlsson, februari 2012

"Brott och straff i Ryssland: Fallet Magnitskij", William Browder, februari 2012

"Demokrati och opposition i Afrika", Emil Uddhammar, mars 2012

This shall not be copied without the permission of The Stockholm Free World Forum.
Copyright © 2012 All rights reserved.

KÄLLOR

Fältstudier utförda av Shabakat Corporation. <http://www.shabakat.se/>

Böcker

Beinin, Joel, "The Dispersion of Egyptian Jewry, Culture, Politics and the Formation of a Modern Diaspora", Berkley och Los Angeles, University of California Press, 1998

Laskier, Michael M., THE JEWS OF EGYPT, 1920 – 1970 In the Midst of Zionism, Anti-Semitism, and the Middle East Conflict, New York, New York University Press, 1992

Lewis, Bernard, "Semites and Anti-Semites, An inquiry into conflict and prejudice", London, Orion Books Ltd, 1997

Tidningsartiklar

Davis, Douglas, Out of the east, "Arab Christians are being driven from places where they have lived peacefully for centuries", The Spectator, 7 april (2012): 12

El Dahshan, Mohamed, "The revolution was not about Israel", +972, 3 mars (2011) <http://972mag.com/israel-in-the-egyptian-revolutionary-discourse/11433/>

Goldberg, "Praise Arab Spring, Except for Anti-Semitism", Bloomberg, 29 november (2011) <http://www.bloomberg.com/news/2011-11-29/praise-arab-spring-except-for-anti-semitism-jeffrey-goldberg.html>

Göndör, Eli, "Sådant är det Muslimska brödrskapet", Magasinet Neo, nr 2 (2011): 53

Knell, Yollande, "Egypt's police still in crisis after revolution", BBC News, 5 mars (2012), <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17128116>

Neild, Barry och Shenker, Jack "Cairo clashes leave at least 24 dead" The Guardian, 9 oktober (2011) <http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/09/egypt-protests-cairo-clashes>

Shefler, Gil, "Arab Spring sees rise in anti-Semitism" Jerusalem Post, 22 jan, (2012), <http://www.jpost.com/MiddleEast/Article.aspx?id=254607>

Tadros, Mariz, "Egypt's Bloody Sunday", Middle East Research and Information Project, 13 oktober (2011), <http://www.merip.org/mero/mero101311>

Wistrich, Robert S. "Islamist hatred for Jews", Ynet News, 15 januari (2012): <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4175677,00.html>

"Al-Nour Party", Jadaliyya, 18 nov (2011) <http://www.jadaliyya.com/pages/index/3171/al-nour-party>

"New Israeli ambassador to arrive on Monday" Egypt independent, 11 December (2011): <http://www.egyptindependent.com/news/new-israeli-ambassador-arrive-monday>

"Israel's ambassad stormades", Dagens Nyheter, 10 september (2011): <http://www.dn.se/nyheter/varlden/israels-ambassad-i-kairo-stormades>

Rapporter

Diehl, Emmanuelle och Tarkowski, Susanne "Egypten – Parlamentsvalen ur ett fågelperspektiv", Frivärld, 2011

Webman, Esther, "Antisemitic manifestations and expressions against the background of the Arab Spring" in "Antisemitism Worldwide 2011 General Analysis" Tel Aviv University, 2012

Pew Global Attitudes Project: "Obama's Challenge in the Muslim World: Arab Spring Fails to Improve U.S. Image", Pew Research Center, 2011

Intervjuer

Dr Ishak Ibrahim, ECIPR, intervjuad i Kairo 1 mars 2012

Dr Said Sadek, The American University in Cairo, intervjuad i Kairo, 13 februari 2012

Bloggar

Dalrymple, William, "Egypt's Coptic Christians face an uncertain future", The Guardian, Comment is Free, 10 oktober 2011, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/oct/10/egypt-christian-protest-coptic-minority>

Inboden, Will, "Religious freedom in Egypt" Foreign Policy, Shadow Government, 9 maj 2011, http://shadow.foreignpolicy.com/posts/2011/05/09/religious_freedom_in_egypt?hidecomments=yes

Rosenthal, John, "Welt Sees No Anti-Semitism", The Weekly Standard, The Blog, 1 feb 2011, http://www.weeklystandard.com/blogs/egypt-see-no-anti-semitism_541090.html

Rosenthal, John, "Democracy or Jew-Hatred? More Evidence of Anti-Semitism at the Egypt Protests" PJMedia, Blog, 2 feb 2011, <http://pjmedia.com/blog/anti-semitic-imagery-at-egypt-protests-draws-yawns-from-western-media/>

Werthmuller, Kurt J, "Getting Away With It: Egypt's Religious Minorities Need the Rule of Law" The Huffington Post, the Religion Blog, 17 november 2011, http://www.huffingtonpost.com/kurt-j-werthmuller/egypt-religious-minorities_b_1093871.html

Övrigt

ADL Report, "Muslim Brotherhood's Open Hostility To Israel Could Play Destabilizing Role In Egypt And Region", ADL, 19 september 2011, http://www.adl.org/PresRele/ASInt_13/6118_13.htm

Diehl, Emanuelle, "Findings on Sectarian Violence and the Exacerbation of anti-Semitic Discourse in the Aftermath of the Revolution in Egypt", (Fältstudier för Frivärlds räkning) Shabakat, 2011

Human Rights Watch, "Egypt: Don't Cover Up Military Killing of Copt Protesters", 25 oktober 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/10/25/egypt-don-t-cover-military-killing-copt-protesters>

Tour Egypt, "An Overview of the Coptic Christians of Egypt" läst 10 maj 2012. <http://www.touregypt.net/featurestories/copticchristians.htm>